

Korte lesomschrijving

In deze les staan de twee vensterplaten over Floris V centraal. De leerlingen ontdekken aan de hand van deze interactieve vensterplaten wie Floris V was, hoe hij aan zijn einde is gekomen, hoe je ridder kon worden en hoe het ridderleven er in de Middeleeuwen uit zag. De aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Floris V biedt een duidelijke en aansprekende introductie op deze Hollandse graaf en het ridderleven in de Middeleeuwen.

Titel Floris V

Vak geschiedenis

Canonvenster Floris V

Tijdvak Tijd van steden en staten

Tijd/duur 1 lesuur

Doelgroep basisonderwijs groep 5 t/m 8

Groeperingsvorm klassikaal of in groepjes

Leerdoelen

- Aan het einde van de les weten de leerlingen wie Floris V was, wanneer hij leefde en over welke gebieden hij als graaf de baas was.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen door wie en waarom Floris V vermoord werd.
- Aan het einde van de les weten de leerlingen wat een ridder is en hoe je er een werd.
- Aan het einde van de les kunnen leerlingen in eigen woorden uitleggen hoe de eerste kastelen ontstonden en hoe je een kasteel kon aanvallen en verdedigen.

Benodigde voorkennis niet van toepassing

Randvoorwaarden

- internet
- voor elke leerling een werkblad
- (kleur)potloden

Beoordeling aan de hand van de bespreking van het werkblad

Lesactiviteiten

Introductie

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering die *Het Klokhuis* maakte over Floris V. Hij was graaf en ridder. Vooraf houdt u een kort gesprekje met uw leerlingen over ridders. Weten uw leerlingen wat een ridder is en wanneer ze leefden? Wie werden er eigenlijk een ridder volgens uw leerlingen? Vervolgens wordt de aflevering bekeken.

Kern

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis*, zet u de interactieve vensterplaten van Floris V op uw digiboard. Herkennen de leerlingen de afbeelding uit de aflevering? Het is de binnenplaats van een middeleeuws kasteel. U vraagt kort een paar leerlingen of ze wat kunnen vertellen over wat ze op de plaat zien. Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingsstocht, want op deze interactieve vensterplaten is van alles te ontdekken. Wat? Dat leest u in de achtergrondinformatie.

Afsluiting

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van de werkbladen. Daarna bespreekt u ze met de leerlingen.

Benodigheden (via entoen.nu)

- Klokhuisaflevering Floris V
- Interactieve vensterplaten Floris V
- Werkblad leerlingen
- Deze handleiding

Antwoorden op de werkbladvragen

1 A) Tijd van steden en staten B) Holland en Zeeland C) antwoord B

2 A) antwoord B B) antwoord B

3 aanval: stormram, ladder, slingerkatapult
verdediging: pot met olie, schietgaten
beide: pijlen

4: schildknaap-harnas-wapenschild-toernooi-
page-ridderslag-lans: kasteel

Achtergrondinformatie

Het gebruik van de vensterplaat

De kern van deze les zijn de vensterplaten bij Floris V, die zich afspelen op de binnenplaats van een Middeleeuws kasteel. Door middel van de tabjes kunt u makkelijk tussen beide platen navigeren. De vensterplaten zijn een hulpmiddel om informatie over Floris V aan uw leerlingen over te brengen. De platen bieden verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen. In de vensterplaten zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, geluidsfragment of afbeelding. Hierbij staat een korte tekst ter introductie. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaten zelf over Floris V te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de platen ontdekken. Alle teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele lessuggesties, zoals klassengesprekken.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hieronder weergegeven het meest geschikt.

i Ouders met zontje

Onderwerp: Wie werden er ridder?

Beeld: Ouders met zontje (detail van de plaat)

Informatie: Niet iedereen kon ridder worden! Daarvoor moest je van adel zijn: je moest uit een rijke en deftige familie komen. En je moest een jongen zijn. Meisjes van adel werden jonkvrouw, zij konden geen ridder worden.

Suggestie voor klassengesprek: Weten uw leerlingen al wat ze later willen worden? In de tijd van Floris had je bijna altijd hetzelfde beroep als je ouders. Dat is nu anders. Wat vinden uw leerlingen van de stelling: "tegenwoordig kun je alles worden wat je wilt"? (Denk aan factoren als: geld, intelligentie, talent, sociale achtergrond etc.)

i Page borstelt paard

Onderwerp: Leren voor ridder

Beeld: Page (detail van de plaat)

Informatie: Om ridder te worden, ging je bij een ridder in de leer als je zeven jaar was. Je werd dan een page. Een page leerde vechten met een zwaard en een dolk. Je deed ook allerlei klusjes voor de ridder: zijn paard borstelen, de honden eten geven en eten maken voor de ridder zelf. Als je als page genoeg had geleerd, werd je op je veertiende jaar schildknaap. Dan mocht je ook mee naar veldslagen. Je droeg het schild van je ridder. Tijdens een veldslag kon de je laten zien dat je zelf ook goed kon vechten. Als je dapper genoeg was geweest, gaf de ridder je de ridderslag. In de tijd van Floris de Vijfde kreeg je dan een klapje in je nek om goed te onthouden wat je beloofd had. Later kreeg je een tik met een zwaard op je schouder. Als je de ridderslag ontvangen had, was je zelf een ridder!

i Floris V op z'n paard

Onderwerp: Soldaten te paard

Beeld: Floris V op z'n paard (detail van de plaat)

Informatie: Ridders waren soldaten te paard. Omdat ze hoog op hun paard zaten, waren ze snel en hadden ze een goed overzicht. Hierdoor waren ze moeilijker te verslaan dan soldaten te voet.

Om zichzelf te beschermen droegen ridders een speciaal pak. In de tijd van Floris bestond dit pak uit een wapenjas, een maliënkolder en een tuniek. Een wapenjas was een jas van een dikke stof om harde klappen op te vangen. Daaroverheen kwam een maliënkolder. Dat was een jas van ijzeren ringetjes. En als laatste trok de ridder zijn tuniek aan. Dat was een lang, hemd. Daaraan kon iedereen zien voor wie je vocht. Je kunt het een beetje vergelijken met een voetbalshirt.

Als er geen oorlog was, oefenden ridders met elkaar in toernooien. In een toernooi probeerden twee ridders elkaar met een lans van het paard af te stoten. Een lans is een lange stok met een scherpe punt eraan. Zo'n toernooi was soms best gevaarlijk. Maar wie won, behaalde er veel eer mee.

Suggestie voor klassengesprek: Ridders oefenden in toernooien tegen elkaar. Wie won, behaalde veel eer. Bespreek met uw leerlingen wat eer is en waaraan je tegenwoordig eer kunt behalen.

i Ridder met jonkvrouw

Onderwerp: Riddercode

Beeld: Ridder met jonkvrouw (detail van de plaat)

Informatie: Je fatsoenlijk gedragen, dat vinden we tegenwoordig heel belangrijk. Wist je dat we dat van de ridders hebben geleerd? De ridders hadden een 'riddercode': afspraken over hoe je je moet gedragen. Want als een ridder bij een hoge edelman op het kasteel kwam, was dat wel belangrijk!

De regels van de 'riddercode' gingen over veel verschillende dingen. Dat je niet mag eten met je ellebogen op tafel, bijvoorbeeld. En dat je niet door een ander heen mag praten of in je neus mag peuteren. Maar ook dat je vrouwen altijd moet beschermen en dat je niet driftig moet zijn.

Ook gewone mensen leerden deze regels! Dat kwam doordat ze naar ridderverhalen luisterden. De ridders in deze verhalen waren altijd perfect: ze waren knap, aardig én ze deden alles volgens de regels. Zo leerden ook de gewone mensen hoe het hoorde.

Suggestie voor klassengesprek: Ridders hadden een riddercode: afspraken hoe je je als ridder moest gedragen. Welke regels vinden uw leerlingen belangrijk? Eventueel kunt u met uw leerlingen een 'riddercode' voor de klas maken, bijvoorbeeld: elkaar laten uitpraten, rommel opruimen, niet zonder te vragen spullen 'lenen' van andere kinderen etc.

i Een wapenschild

Onderwerp: Een wapenschild

Beeld: Wapenschild Floris (detail van de plaat)

Informatie: Dit is het wapenschild van Floris de Vijfde. Elke ridder had een tekening op zijn schild staan. Dat noemen we zijn wapen. Dat is dus geen wapen om mee te vechten, maar een soort logo. Dat logo was handig, want ridders vochten in een harnas. Je kon natuurlijk niet goed zien wie daarin zat! Aan het wapen op het schild kon je een ridder herkennen. Ridders waren heel trots op hun wapenschild. Vaak kozen ze zelf wat erop kwam te staan. Een stoer dier zoals een leeuw bijvoorbeeld! Of ze kozen speciale kleuren.

Later gingen ridders hun wapen ook op vlaggen en andere dingen gebruiken. Wapens werden vaak fami-

liewapens: je kreeg hetzelfde wapen als je vader. Nu gebruiken we nog steeds wapens: het wapen van Nederland bijvoorbeeld, of wapens van de provincies. Sommige families hebben nog steeds een familiewapen.

Lessuggestie: Print voor elke leerling een leeg wapenschild ([bijvoorbeeld](#)) en laat de leerlingen hun eigen wapenschild maken.

i Vlag met wapen van Floris V

Onderwerp: Floris V

Beeld: Schooltv Beeldbankclip Floris de Vijfde

Informatie: Dit is Floris de Vijfde. Hij leefde van 1254 tot 1296. Floris was graaf van Holland en Zeeland. Een graaf is een man van adel die de macht had over een groot gebied.

Letterlijke tekst uit de clip: "Floris de V leefde in de dertiende eeuw. Nederland zag er in die tijd heel anders uit dan nu. Er was nog veel woeste natuur en er woonden weinig mensen. Hier en daar was een dorpje. Verschillende edelen waren de baas over een gebied. Je had de hertog van Brabant, de hertog van Gelre, en een bisschop regeerde over Utrecht. Floris V was graaf over Holland en Zeeland. Hij was machtig geworden omdat hij de Westfriezen in het noorden had verslagen. In het oosten deed de bisschop van Utrecht wat Floris wilde. Maar hij had ruzie met de graaf van Vlaanderen in het zuiden.

Floris woonde in Den Haag in huis ten Haghe. De Ridderzaal is het enige dat er nog van over gebleven is. Tegenwoordig leest de koningin daar ieder jaar met Prinsjesdag de troonrede voor.

Holland en Zeeland waren zo groot dat enkele edelen Floris hielpen om het te besturen. Floris was hun heer."

i Floris gevangen genomen

Onderwerp: De moord op Floris V

Beeld: Schooltv beeldbankclip Floris V vermoord

Informatie: Floris de Vijfde leefde heel lang geleden, maar veel mensen kennen nog steeds het spannende verhaal over hoe hij in 1296 op zijn eigen kasteel gevangen zat en hoe hij werd vermoord. Door wie en waarom werd Floris de Vijfde gedood?

Letterlijke tekst uit de clip: "Floris de Vijfde was een

edelman. Hij was graaf over Holland en Zeeland. Floris was een belangrijk man en had veel macht. Holland en Zeeland waren grote gebieden. Daarom kreeg Floris hulp om het gebied te besturen van de edelen Gijsbrecht van Amstel, Herman van Woerden en Gerard van Velzen.

Floris was hun heer. Zij hielpen hem, maar ze waren geen vrienden.

Van Amstel en Van Woerden waren nog niet vergeten dat Floris ooit hun bezittingen had afgepakt. Bovendien waren ze het niet altijd met hem eens. Floris beschermde de boeren. Hij zorgde ervoor dat de edelen hen niet onderdrukten.

Voor zijn ruzie met de graaf van Vlaanderen zocht Floris hulp bij de koning van Engeland. Maar hij vertrouwde hem niet. Daarom sloot de graaf een verbond met de koning van Frankrijk, de grote vijand van de koning van Engeland.

Gijsbrecht van Amstel, Herman van Woerden en Gerard van Velzen vonden het niet goed wat hun heer deed.

Zij maakten een plan om Floris gevangen te nemen en naar Engeland te ontvoeren! Floris werd ontvoerd, en gevangen gehouden in het Muiderslot. Toen de boeren hoorden wat er was gebeurd, trokken ze op naar het Muiderslot om Floris te bevrijden. De edelen schrokken. Wat moesten ze nu doen?

Stiekem brachten ze Floris het kasteel uit. Maar de boeren wachtten hen op, in een hinderlaag. Floris mocht niet in hun handen vallen! De edelen staken Floris met hun zwaarden. Graaf Floris stierf aan de kant van de sloot."

Lessuggestie (groep 7/8): De moord op Floris V was een politieke moord. Er zijn in de loop van de geschiedenis nog meer politieke moorden gepleegd. Kijk met uw leerlingen de Schooltv Beeldbankclip over [politieke moorden](#).

i Soldaten op de weergangen

Onderwerp: Het ontstaan van kastelen

Beeld: Beeldbankclip over het ontstaan van kastelen

Informatie: Om zijn gebieden te beschermen, liet graaf Floris de Vijfde overal kastelen bouwen. Bij Alkmaar, Medemblik, Wijdenes en natuurlijk het Muiderslot bij Muiden. Maar hoe zijn de eerste kastelen eigenlijk ontstaan?

Letterlijke tekst uit de clip: "In de Middeleeuwen, on-

geveer duizend jaar geleden, werden kastelen gebouwd. Het was een onrustige tijd. De mensen voelden zich niet echt veilig. Er was niet één machtige koning die alleen heerste. Er waren allemaal kleine heersers. Die vochten veel tegen elkaar om de machtigste te worden. Daarom bouwden zij sterke forten om zich te verdedigen. De eerste kastelen waren van hout. Ze bestonden uit een houten toren met daaromheen een wal van aarde en een gracht. Bovenop die wal stond meestal een hek van houten palen met scherpe punten. Later kwamen er kastelen van steen. Die konden niet zo makkelijk in brand vliegen en ze waren veel sterker dan hout. Ze hadden dikke muren, kleine, smalle vensters, een slotgracht en een ophaalbrug. Die kon omhoog gehaald worden wanneer er gevaar dreigde. Dan kon niemand meer het kasteel binnen. Zo'n kasteel werd gebouwd op een heuvel of bij een brede rivier. Dan was het voor de vijand extra moeilijk om het kasteel te veroveren. Het voedsel voor de kasteelbewoners kwam van de boeren uit de omgeving. Die kregen in ruil daarvoor bescherming van de kasteelheer. Als de vijand er aan kwam, konden de boeren vluchten binnen de muren van het kasteel. Na de uitvinding van het buskruit waren de kastelen niet zo veilig meer. Een kanon kon de dikke muren wél beschadigen of vernielen. Daarom werden ze sinds die tijd niet meer gebruikt als fort, maar meer als woonhuis."

Lessuggestie: Zet de foto van het [Muiderslot](#) op het digiboord. Floris V bouwde dit kasteel ter verdediging van zijn gebied. Kunnen uw leerlingen een aantal punten noemen waarom het Muiderslot een goed verdedigingswerk was? Denk aan: dikke muren, slotgracht, smalle vensters, de ophaalbrug en eventueel de strategische locatie aan de rivier de Vecht.

i Pot met pek

Onderwerp: Aanvallen en verdedigen

Beeld: Beeldbankclip over een aanval op een kasteel

Informatie: Een kasteel is heel sterk. De dikke muren beschermen je tegen vijanden. Maar als die je kasteel omsingelt, zit je opgesloten! Je kunt geen kant meer op... Hoe valt de vijand aan? En hoe kun jij je verdedigen?

Letterlijke tekst uit de clip: "In de Middeleeuwen was het heel onrustig. De mensen voelden zich niet veilig. Daarom bouwden ze zo sterk mogelijke forten die een vijand moeilijk kon innemen. Toch werd dat wel eens geprobeerd. Zo'n aanval begon vaak met het omsingelen

van het kasteel. Elke doorgang werd afgesloten. De kasteelbewoners konden geen kant meer op. Met een stormram, een grote houten paal, beukten de aanvallers de buitenste poort open. Met lange ladders probeerden ze over de kasteelmuren te klimmen. Vanuit het kasteel gooiden de kasteelbewoners emmers met kokend hete olie en pek naar beneden. Boogschutters schoten pijlen af op de aanvallers. De slingerkatapult van de aanvallers slingerde grote zware stenen ver weg. Tegen de kasteelmuur aan om een gat te slaan. Daar kon geen pijl tegenop. Als het niet lukte om het kasteel in te nemen via zo'n stormaanval, dan trok de vijand zich terug. Óf de vijand ging over tot een uithongeringsbeleg. Het kasteel werd totaal omsingeld. Als de aanvallers het maar lang genoeg vol hielden, raakten het voedsel en het drinkwater in het kasteel wel op. En dan moesten de kasteelbewoners zich wel overgeven."

Kijk ook eens op www.entoen.nu/florisv_voor nog meer clips en afbeeldingen bij het canonvenster Floris V.

Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.

